

23 May 2013 Thursday 11:00-12:45

Chairmen: Usmanbaş Ö., Yeğenoğlu S.

HUMMA'NIN ANLAMI, TEDAVİSİ VE ORTAÇAĞ İSLAM DÜNYASINDA HUMMA SEBEBİYLE VEFAT EDEN ÜNLÜ ŞAHSİYETLER

Nil Sarı, Mehmet Kavak

¹Prof., İstanbul University School of Medicine, Dept. of Medical History and Ethics, hnlsari@gmail.com

²İstanbul University Institute of Health Sciences, Dept. of Medical History and Ethics, mehmet_meka@hotmail.com

Ortaçağ İslam, Selçuklu ve Osmanlı tıbbında genelde ateşli hastalıklar anlamına gelen “humma” tabiri vücut ateşinin yükselmesine sebep olan bulaşıcı hastalıkların yanı sıra, zehirli hayvan sokmaları, alerjik reaksiyonlar, aseptik enflamasyon, güneş çarpması dâhil farklı rahatsızlıkları tanımlar. Humma türleri, “humma yevm” gibi özel isimler ile birbirinden ayırt edilirdi.

Humma, bazı İslam halifelerinin ve Ortaçağ'ın ünlü hükümdarlarından bazısının ölüm sebebi olarak bildirilmiştir. Mesela, Emevi Halifesi Süleyman b. Abdülmelik 39-45 yaşlarında (ölm. 717); Abbasi Halifelerinden Müstedî bi Emrillah 38 yaşında (ölm. 1179-1180) ve el-Me'mun 47 yaşında (ölm. 833); Büyük Selçuklu Devleti Sultanlarından Melikşah 38 yaşında (ölm. 1092) ve Mahmud b. Melikşah 7 yaşında (ölm. 1094); Irak Selçukluları Hükümdarı Sultan Mesud 43 yaşında (ölm. 1152); Musul hâkimi Kutbeddin Mevdûd b. Zengî 40 yaşında (ölm. 1170) ve Mısır hâkimi el-Melikü'l-Azîz Osman b. Salâhaddin Yûsuf b. Eyyûb 57 yaşında (ölm. 1198) humma sebebiyle vefat etmişti. Abbasi Halifesi Mehdi ise 40 yaşlarındayken humma hastalığına yakalanmış (780-781), fakat iyileşmişti.

Tıbb-ı Nebevî'de humma konusu ele alınmakta ve çeşitli tedaviler tavsiye edilmektedir. İslam döneminin ünlü hekimleri, mesela Huneyn ibni İshak, Taberî, İbn-i Sina vd. eserlerinde hummaya karşı çeşitli ilaç ve beslenme reçeteleri ile soğuk tatbiki gibi tedavi yöntemleri vermektedir. Osmanlı hekimleri, mesela Hacı Paşa da benzer şekilde kitaplarında humma bahsine yer vermiştir.

Bu bildiride, hummanın değişik tanımları ve tedavi reçeteleri çerçevesinde humma konusu ele alınmakta; mikropların, antibiyotiklerin ve antihistaminik ilaçların bilinmediği dönemde hummaya yakalanmanın sonuçlarına değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Humma, Tedavi, Ortaçağ İslam Dünyası

THE MEANING OF “HUMMA”, ITS TREATMENT AND FAMOUS ISLAMIC LEADERS OF THE MIDDLE AGES WHO DIED FROM “HUMMA”

The illness “humma” described in Medieval Islamic, Seljuk and Ottoman literature is usually used to mean “fever” in general; however humma comprised various different diseases such as infections causing high fever, intoxication from venomous bites, allergic reactions, aseptic inflammation and sunstroke. Specific names, such as “humma yevm” were used to identify the different types of humma.

Humma was said to have caused the death of several famous leaders. For example, the Umayyad caliph Sulayman b. 'Abd al-Malik (d. 717, age 39-45); Abbasid caliphs al-Mustadi' bi Amr'llah (d. 1179-1180, age 38) and al-Ma'mun (d. 833, age 47); the Great Seljuk's Sultan Malik-Shah (d. 1092, age 38) and Mahmud b. Malik-Shah (d. 1094, age 7); the ruler of the Irakian Seljuks Sultan Mas'ud b. Muhammad Tapar (d. 1152, age 43); Mosul Atabeg Kutb al-Din Mawdud b. Zanki (d. 1170, age 40) and Ayyubids Sultan al-Maliku'l-Azîz (d. 1198, age 57) were reported to have died from humma. The 'Abbasid caliph al-Mahdi developed humma at the age of 40 (780-781), yet recovered.

During the Middle Ages known physicians of the Islamic world, for instance Huneyn Ibn Ishaq, Tabari, and Ibn Sina prescribed several drugs, food recipes and cryotherapy for the treatment of humma. Ottoman physicians like Hacı Pasha also had similar assessment to humma in their writings.

Various descriptions of the different types of humma and their treatment are studied in this paper. The outcome of developing humma in a period when microbes, antibiotics and antihistaminic drugs were not discovered yet is also discussed.

Keywords: Humma, Treatment, Medieval Islamic World